

“ MODA TASARIMINDA SANATSAL İFADE ÖNERİSİ OLARAK ALTERNATİF MALZEMELER: SERAMİK ELBİSELER ”

“ ALTERNATIVE MATERIALS IN FASHION DESIGN AS PROPOSAL OF ARTISTIC EXPRESSION: CERAMIC DRESSES ”

Yrd. Doç. Ezgi HAKAN VERDU MARTINEZ *

ÖZET

Günümüzde sanatçıların farklı malzemeler kullanarak, düşüncelerini ifade etmede sınırları zorlamaya başlaması, kendi anlatım ve üretim olanaklarını zenginleştirme çabaları, ifadede özgünlüğü de beraberinde getirmektedir. Farklı disiplinleri birleştirmekten geçen bu tür eğilimler, sanatçının yaratıcılığına da şüphesiz olumlu katkılar sağlamaktadır. Çünkü yenilikçi düşünce ve ifadeler farklı disiplinler arasında kurulan köprüler ile çeşitlenerek zenginleşir. Böylece ortaya çıkan özgün tasarımlar sayesinde, çağdaş sanat çok farklı noktalara taşınmaktadır.

Farklı disiplinlere ait ortak fikirler üretme konusunda moda tasarımında farklı malzemelerle yapılan koleksiyon çalışmaları yaratıcı ifadelere olanak sağlamaktadır. Bu malzemeler arasında sayılabilecek kağıt, seramik, metal, tel, doğadan toplanmış çeşitli yaprak, dal gibi doğal objeler, atık malzemeler vb. yeni buluş ve özgün tasarımlar yaratmak için örnek olabilir.

Seramik kırılğanlığı ve sert yapısı ile tekstilin ana malzemesi olan yumuşak ve dökümlü kumaş yapısına uzak durmaktadır. Moda ve tekstil alanı için fonksiyonel bir öneri ve çözüm sunması zor görünse de, özgün kostüm kılık kıyafet yorumlarında alternatif bir malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir. Şaşırtıcı ve çelişki yaratan etkiler uyandırarak moda tasarımına farklı bir bakış açısı getiren bu yaklaşım, modern seramik sanatı için de yeni semboller, dokular, biçim önerileri sunmaktadır.

Bu araştırmada biçimsel olarak malzemelerin sınırlarını zorlayan tasarımcıların çalışmalarından örneklerle ve kültürel etkilerle oluşturulmuş, tılsımlı çağrışımları olan seramik kostüm çalışmalarına yer verilmektedir. Esin kaynağından teknik uygulamaya, düşünsel olarak da iletilerin etkisinden, farklı alanlarda yapılan uyarlamalara, mesajı daha kuvvetli, içerik olarak daha zengin ve ilginç eserler yaratılmasına kadar geniş bir tartışma sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Moda, Giysi, Giyim, Kıyafet, Elbise Tasarımı, Seramik Sanatı

* Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE

ABSTRACT

In artistic practises, unique styles emerge in accordance with the efforts of the artists to enrich the expression and production possibilities and pushing the limits of narration by using various materials. Such tendencies of utilizing different disciplines certainly contributes to the creativity of the artists. since the innovative ideas vary whereas the the bridges are constituted between releated disciplines. Thus contemporary art is carried to distinctive points through unique designs.

Original collections produced by using various materials made through different disciplines based on common ideas enable creative expressions. Paper, ceramics, metal, wires, materails collected from the nature, waste materials can be counted in these utensils.

As being fragile ceramic is a hard and unflowing material opposite to the main materials of textile. Being far from proposing a functional solution to fashion and textile fields, can be suggested as an alternative material for unique clothing interpretations. Challenging and suprising results can be gained while bringing a new approach to fashion design and new symbols, textures and shape as a new perception.

This research concentrates on the inspiring robe designs made of ceramics, giving examples from the ceramic artists who produce their art works dealing with wearings and dressing traditions by contemporary approaches which is releated with culture in one part. Presents a large scale of debate by means of inspiration sourses and technical applications from the effect of intellectual message to interesting creations

Keywords: *Fashion: Wear, Clothes, Suit, Dress, Costume Design, Ceramic Art*

GİRİŞ

Giyim, yaşamın görsel dilidir. Giyinme ilk olarak çıplaklığı örtmek, vücudu kapatmak ve farklı koşullara göre koruyuculuk işlevi görmek üzere ihtiyaçtan doğmuştur. İnsanoğlu ilk önce doğadan bulduğu malzemeleri vücudunu sarmak için kullanmış, ilk kıyafetleri hayvan derisinden ve bitki liflerini örerek oluşturmuştur (Türkoğlu, 2002:5). Zamanla malzemeler gelişmiş, farklı medeniyetlerde özgün, karakteristik giyim-kuşam kültürleri meydana gelmiştir. Giyinme yaşamı keyifli hale getiren, insanın maddi ve manevi varlığını tamamlama ve sosyal statü belirleme işlevlerini de üstlenen bir kavram haline gelmiştir. Böylece kıyafet; kullanım açısından kendini dışarıya ifade etmenin bir yolu olmaya da başlamış, kişinin anlatım tarzı ve görev sembolü haline gelmiştir (Gürsoy, 2010:46). Kıyafetler, zamanla aksesuar gibi yan öğeleriyle süslenme ve kabul görme nesnesine dönüşmüştür. Böylece estetik de devreye girmiştir. Örtünme ve süslenme, toplumlar ve kültürlere göre farklı ölçülerde kurallara oturtulmuş, giyim kendini öne çıkartma için bir araç olabildiği gibi, tam tersi gizlenme amacına da hizmet etmiştir.

Kılık- kıyafetler farklı toplumlarda törenlere özgü giyim gelenekleri, matem, cenaze, düğün gibi çok çeşitli ritüelleri ve neşe, coşku ya da üzüntü gibi duygu durumlarını yansıtabilirler. Örneğin; Papua Yeni Gine'de kadınlar gri kilden yapılmış yekek korseler giyerek akrabalarının yasını tutmaktadır (Resim 1-2). Ülkenin kuzeyinde direk kil bedene sıvanarak oluşturulan ma-

tem elbiseleri de kullanılmıştır. Bu kil tabakası kurduğunda, eşinin yasını tutan kadın artık bir başkasıyla evlenebilmektedir.

Resim 1-2. Papua Yeni Gine'de Kadınların Gri Kilden Yapılmış Matem Kıyafetleri. (British Museum, 2012 Ağustos, Fotoğraf: Ezgi Martinez)

Toplumlar hakkında fikir edinilmesini sağlayan giyim kuşam objeleri bazı kültürlerde ölüm sonrası için de kullanılmaktadır. Çinde mezar için hazırlanan özel kostümler, toprak altında çürümeyi engelleme isteminin dışında, aynı zamanda kişinin ölmeden önceki yaşamı hakkında da bilgi vermektedir. Örneğin MÖ 113'te ölen ve yaşamında keyfine düşkün Prens Liu Sheng'in gömü kıyafeti, 2498 parça disk biçiminde yeşim taşından oluşturulmuştur. Altın gümüş ipliklerle dikilmiş ve yapımı 10 yıl sürmüş olan kıyafet bedeni tamamen kaplayacak biçimde dikilmiştir.

Resim 3. Prens Liu Sheng'in Gömü Kıyafeti, MÖ 113. (British Museum, 2012 Ağustos, Fotoğraf: Ezgi Martinez)

Moda Latince “oluşmayan sınır” anlamındaki “modus” kelimesinden gelmektedir. İnsanların başkalarının görüntülerini benimsemeye başlamasıyla ortaya çıkan sosyal bir süreç olan moda, giyim endüstrisinin temel konusudur ve sıklıkla değişen bir kavramdır. Bu durum toplumun farklı olanı taklit etmesi sonucu meydana gelen benzerlik ve oluşan yeni görünüşlerle sonuçlanır (Erdoğan, 2011:2). Gürsoy (2010) modayı bir giysi tasarımı hazırlanırken yararlanılan gerçek altyapı olarak tanımlamaktadır. Tarih öncesi çağlarda bile her medeniyetin farklı stillerde giyim alışkanlıkları olması, modanın insanın var olduğu her yerde varlığını yansıttığını göstermektedir. Moda sosyolojik açıdan toplumsal yaşamda güzel görünme, dikkat çekme, statü kazanma, kendini kabul ettirmenin aracı olmaya başlamış, psikolojik açıdan modayı yakalamak günü yaşamak için bir iletişim unsuru olmuştur. Moda üste çıkmayı, farklı olmayı, saygınlık kazanmayı sağlayan bir araç olarak da psikolojik ve sosyolojik bir etkene dönüşmüştür. Bilgen (2002) bu doğrultuda kültürel ve sosyal kimliğin yapısında giysilerin önemli bir yeri olduğuna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Colin Mc Dowell 1995'te giyinmenin sosyal bir ihtiyaç olması durumunu şöyle açıklamıştır: “Her ne kadar bütün giysiler moda olmasa da bütün moda giyimdir. Elbiseden ziyade moda ihtiyacımız var, çıplaklığımızı giydirmek için değil kendimize olan saygımızı giydirmek için” (Jones, 2009:28).

Moda insanın günlük bir ihtiyacını gideren fonksiyonellik olarak da tanımlanabilir. Estetik yönüyle giyim, endüstriyel tasarım ve üretimden ayrılır; çünkü tasarımdan önce doğrudan insana yöneliktir (Gürsoy, 2010: 38). Moda tarihi 1789 Fransız ihtilaline kadar uzanmaktadır. Bu tarihe kadar görülen asil sınıflar ve köylü sınıf arasındaki keskin ayrım, fakir tabakanın kendi kültürünü oluşturmaya başlamasıyla azalmış, Gürsoy'a göre (2010) burjuvazi sınıfı ulaşmaya çalıştığı üst sınıfları taklit ederek modayı yaratmıştır. Endüstri devrimiyle yeni teknolojilerin gelişmesine paralel olarak yaygınlaşan moda, 1880'de Parisli terzi Charles Federick Worth'un hazırladığı giysilere imza atmaya başlamasıyla sanata yaklaşmıştır. Sanatta var olan yapıt-yaratıcı-izleyici üçgeni modada da var olmaya başlamış, sanatla modayı bütünleştiren bir dönüm noktası olmuştur (Bilgen, 2002:18). Geniş kitlelere ulaşan ilk tüketim malı olarak belirlenen giysi, moda özgürlük getirilmesini sağlamıştır. Dünya savaşlarının ardından sefalet karşı başkaldırı gibi gelişen moda, tüketimin lokomotifi olmuştur. Giysi tasarımcılığı da ihtiyaç duyulan bir meslek olmaya başlamış, yaygınlık kazanmıştır. 20 yy'da dikiş makinasının bulunmasıyla (Ready to wear- pret a porter) hazır giyim kavramı da gündeme gelmiştir.

Giyim kuşam konusunu ele alarak kendini ifade etmek için görsellik ve estetik kaygısıyla giysiler tasarlayan moda tasarımcıları doğmaya başlamış, böylece malzeme ve aksesuar konusunda farklı çizgiler oluşmuş, her türlü sosyal gelişmenin etkisiyle değişik yönelimler ve akımlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda giysiler, çağın her türlü özelliği hakkında fikir veren objelere dönüşmektedir; diğer taraftan moda tasarımcısının kendi zevkini, ilgi ve bilgisini de yansıtır. Moda tasarımcısı hangi ihtiyacı karşılayacağını tespit ettikten sonra, sosyal olarak çevresini, tarihi ve kültürünü iyi kavrayan, iki boyuta üçüncü boyut kazandıran, adeta bir mimar ya da heykeltıraş gibi pratik yönü kuvvetli olan kişidir.

1960'larda İspanyol moda tasarımcısı Paco Rabanne'in plastik diskler ve metal halkalarla zincir dokusu verdiği giysi tasarımları, örümcek ağı gibi bir örgü dokusu oluşturmuş, moda

tarihinde yaptığı çalışma ile o güne kadar denenmemiş farklı bir yaklaşım göstermiştir. 1964'ten itibaren Cardin ve Balenciaga gibi firmalar onun takılarını kullanmaya başlamıştır. Atölyesinde kağıt, metal, plastik gibi alışılmadık malzemelerle takılar yapan Rabanne'in perçinleme, birleştirme, dikme ve kalıplama yöntemleri konusunda ismi öncü olmuştur. 1960'ların sonlarında moda tasarımcısı Emmanuelle Khahn ile şeffaf plastik elbiseler yapmaya başlayan Rabanna, bu farklı yaklaşımları ile Paris'te bir ağ kurarak malzemenin deneysellik boyutunda mimari, iç mimari ve moda tasarımı arasında ilişkisi hakkında araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Tek üretilen bu haute couture kıyafetler ilham verici teknikleri ve ilham verici bireyselliklerinden dolayı beğeni kazanırken, bir konsepti vurgulamak için gösterinin bir parçası olarak kalıp, kit-

lesel tüketim için tekrar üretilmemişlerdir. 1968 tarihli 37. Ev Mobilyaları Fuarında kap kaccaktan şeflerin kıyafetine kadar her şeyin çelikten olduğu stand tasarımı Rabanne'in giysiyi, giyim kuşam amacı dışına çıkarıp bir konseptin parçası haline getirdiği güzel bir örnektir. Rabanne metal halkalarla birleştirilen, plastik birimlerle katmanlar oluşturarak, ya da metal plakaları yan yana dizerek, aşağıya doğru dökülen giysiler, miğfer ve siperler yapmıştır (Resim 4). Zamanla basının ilgisini çeken bu elbiseler Paris butiklerinde satılmaya başlamıştır. Rabanne'in ismini taşıyan ilk resmi koleksiyonu 1966'da, "Çağdaş Malzemelerle 12 Giyilmez Elbise" adıyla defileye çıkmıştır. Yalınayak mankenlerin üzerinde taşıdığı bu kıyafetler, modacı ya da terzi elinden çıkmış birer tasarımdan çok, deneysel bir mühendislik ürünü olarak görülmüş ve Rabanne, Coco Chanel tarafından metal işçisi gibi yorumlanmıştır (Pavitt, 2008: 60).

Resim 4. Paco Rabanne'in Metal Plakalardan Oluşturduğu Ünlü Zırhlı Elbise Tasarımı, 1968. (<http://style.mtv.com/2011/11/07/five-things-you-should-know-about-paco-rabanne/> Erişim Tarihi: 12.08.2012)

Rabanne yaptığı bu tasarımlar için o dönemde felç olmuş desinatörlüğe deneysel moda akımını getirmeyi amaçladığını belirtmiştir. Farklı dekoratif etkiler yaratan metal ve plastik plakaları, diskleri metal halkalarla birleştirmiş, ayrıca lamex yani alüminyum kumaş kullanmıştır. Rabanne'in endüstriyel malzemelere olan ilgisi farklı malzemeleri farklı etkiler verecek şekilde kullanmasına olanak sağlamıştır (Resim 5-6), (Pavitt, 2008:60).

Modern kadını gündelik yaşamından çıkarıp parlayan bir zırh içinde yeniden canlandırmayı hedefleyen Rabanne, malzemenin yanar-döner rengiyle bu durumu açığa çıkarırken aynı zamanda kadını gizlemiştir (Resim 7).

Uzay çağını anımsatan görünümlü bu elbiseler ağırlığı, soğukluğu, köşelerin keskin ve yırtıcı olması nedeniyle gerçekten oldukça rahatsız olduğu düşünülmüştür. Buna rağmen vücut hatlarını belli edecek, uzuvların hareketini kısıtlamayacak şekilde birleştirilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Hatta basın, sinema filmlerinde kostüm olarak kullanılmaya başlanan bu tür kıyafetleri bir yandan merak edip ilgi gösterirken, diğer taraftan da bu durumla alay etmiştir (Re-

Resim 5. Paco Rabanne, Sedefli Plastik Elbise, 1967.

Resim 6. Paco Rabanne, Metal-Pullu Deniz Kızı, 1967. (<http://pacoby.tumblr.com/> Erişim Tarihi: 12.08.2012)

Resim 7. Paco Rabanne (Yuvarlak plaka) Mini Disk Elbise, Metal Zincir Halkalarla Birleştirilmiş Saydam Sert Plastik (Perspex) Payetli (madeni pullu) Elbise 1962. (Kyoto Kostume Institute, A Fashion History of 20th Century, 2007, Kapak Resmi)

sim 8). Bu durum yapımı zahmetli, malzemesi pahalı üstelik de rahatsız edici ve giyilemez bu elbiselerin neden üretildiği sorusunu gündeme getirmiştir. Bunu Rabanne'ın manifestosu ile açıklamıştır. Amaç giyim üretiminin temelini ve giyecek kişinin modaya karşı tutumunu sorgulamaktır:

Giyimin ilerde nasıl olacağını kim bilebilir? Belki giysiler vücuda püskürtülen sprayler olacak, belki kadınlar vücuda yapışan renkli gazları giysi olarak kullanacaklar, ya da duygularıyla ve gü-

Resim 8. Jane Fonda Kostüm Tasarımı, Paco Rabanne, Barbarella Filmi, 1968 Yapımı.

(<http://pinterest.com/pin/7529524348192425/> Erişim Tarihi: 09.09.2012)

neşin hareketiyle renk değiştiren bir ışık halesini giyecekler; Rabanne (Pavitt, 2008:61). Farklı disiplinlere ait ortak yaratıcı fikirler üretme konusunda moda tasarımında farklı malzemelerle yapılan koleksiyon çalışmaları yaratıcı ifadelerle olanak sağlamaktadır. Paco Rabanne bu anlamda dönemi için avangart bir moda tasarımcısı sayılmış, bu açılım ve cesaret sayesinde, 20.yy'da tasarımcılar farklı malzemeler kullanarak moda tasarımına farklı bakış açıları getirecek cesur tasarımlar yapmaya başlamıştır.

Moda 1960'larda Pop Art akımının ruhunu kavrayarak, bu akımın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. 1966-67 yıllarında atık Campbell's çorbaları ambalajlarından yapılan kağıt elbiseler, Andy Warhol'un 1962'den beri baskı resimlerinde kullandığı

bu reklam ikonu sayesinde günlük yaşam, sanat ve moda arasındaki bağı açığa çıkarmıştır (http://www.metmuseum.org/toah/hd/cost/hd_cost.htm/ Erişim Tarihi: 28.07.2012) (Resim 9).

Resim 9. Atık çorba ambalajı ile yapılmış pop art elbise, siyah kırmızı varak 1966-67. (http://www.metmuseum.org/toah/hd/cost/hd_cost.htm/ Erişim Tarihi: 28.07.2012)

Resim 10. Andy Warhol, Campbell's Çorba Kutusu, Serigrafi. (Tate Gallery, Liverpool, Fotoğraf: Ezgi Martinez)

Resim 11-12-13. Kırık Ayna Parçalarından, Gazete Kağıdından, Balondan Üretilmiş Sıra Dışı Kesim Örnekleri. (Jones, 2009:164), (<http://trendland.com/daisy-balloon/> Erişim Tarihi: 27.10.2012)

Resim 14. Lady Gaga, 2011 MTV Ödül Töreni Kostümü: Paco Rabanne Tasarımı. (<http://style.mtv.com/2011/11/07/five-things-you-should-know-about-paco-rabanne/> Erişim Tarihi: 12.10.2012)

Giysi tasarımında kullanılan kumaş dışında farklı malzemeler, sanatçıların ifade sınırlarını zorlamasının yanı sıra kendi anlatım ve üretim olanaklarını zenginleştirmesine yardım etmekte, özgün yorumları beraberinde getirmektedir. Yenilikçi düşünce ve ifadeler bu tür disiplinlerarası yaklaşımlarla çeşitlenerek zenginleşmektedir. Böylece ortaya çıkan özgün tasarımlar sayesinde çağdaş sanat çok farklı noktalara taşınmaktadır. Bu tür eğilimler sanatçının yaratıcılığına olumlu katkılar getirirken, aynı zamanda sanat dallarının işlev açısından yeniden sorgulanmasını ve bakış açılarının çeşitlenmesini sağlamaktadır. Sıra dışı malzemeleri bedene uygun hale getir-

mek, karmaşık stiller yaratılmasına yol açmaktadır. Günümüzde kağıt, seramik, çeşitli metaller, teller, doğadan toplanmış çeşitli yaprak dal gibi doğal objeler, geri dönüşüm malzemeleri, atık malzemelerle oluşturulan bu çılgın elbiseler sıra dışı, cesur tavırlarıyla moda tasarımına yeni soluk getiren heyecanlara dönüşmektedir (Resim 11-12-13-14).

Giyim görsel özelliği dışında aynı zamanda da dokunsal ve duyuşsal bir deneyimdir. Moda tasarımcısı da bunu göz önünde bulundurarak ortaya çıkacak koleksiyonun tüm duyuşsal etkilerini göz önünde bulundurarak hazırlamalıdır. Farklı malzemeler farklı duyuşsal etkilere ve algılara neden olduğundan verilmek istenen mesaj için seçilen malzeme önem arzeder. Örneğin ağ, hasır gibi geçmeli ya da birbirine takılarak örülen malzemeler kısmen saydam dokulara dönüş-

Resim 15-16. Gudrun Kamps, Enstelasyon, 1999. (Springer, 2009: 229)

mektedir. Dantel, örgü gibi bu tür ornamental ajurlu dokumalar kıyafetlerde farklı bir mahrem duygusu uyandırmaktadır. Saydamlığıyla, çıplaklığı da giysinin bir parçası haline getirmektedir (Resim 15-16). Bu tür dokularla oluşturulan giysiler bedeni optik olarak parçalara ayırırken ayrıca farklı bir yayılma, dağılma hissi uyandırmaktadır; tekrar esasına dayalı olduğundan ritmik etkiler yaratmaktadır (Buxbaum, 2005:154).

Farklı malzemeleri moda tasarımına adapte eden, ilginç defileleri ve koleksiyon sergileriyle tanınan moda tasarımcısı Hüseyin Çağlayan için giyim kavramları, ifade etmek ve geniş kitlelerle paylaşmak için bir keşif alanıdır. Tasarımcı mimari felsefe, bilim, tarih, antropoloji, biyoloji ve teknolojiye esinlenerek yer değiştirme, göç kültürel kimlik, yerinden olma, bedensizleşme gibi konularda düşünerek eserlerini oluşturmaktadır. Yeni malzeme ve tekniklerle yaptığı deneyler ile düşüncelerini yansıtan bir araç gibi giysiler tasarlamaktadır. Tasarımlarında kesim

ve kaliteyi geri planda bırakacak öz niteliğini dışlayacak hiçbir dekoratif eleman kullanmadığı dikkat çekmektedir (Renfrew, 2009:56-57). Giyimin asıl işlevine meydan okuyan tavrı moda ile doğrudan ilişki kurulması güç olan disiplinlerden ilham almaktadır; politika, ekonomi ve gerçeklikleri felsefi ve kavramsal boyutta ele almaktadır (Art'ı Mekan, 2010:40). Örneğin “Sonra” başlıklı çalışması, aile mirasını, yaşanmışlıkları kişinin saklamak istemesi ya da onları kendi yanında taşımak istemesini kavramsal olarak ele almıştır. Kıbrıs’tan ayrılmak zorunda kalan ailesiyle ilgili kendi geçmişini sorguladığı bu çalışmada, Çağlayan tabureye dönüşen bir etek tasarlamıştır (Resim 17).

Hüseyin Çağlayan’ın uçak elbise tasarımı ilk defa 2000 yılında fiberglas ve reçineden oluşturulan bir kompozit malzemeden kalıp döküm yöntemiyle imal edilmiştir (Resim 18).

Resim 17. Tabure Etek, Hüseyin Çağlayan Koleksiyonu. (www.huseinchalayan.com/ Erişim Tarihi: 28.10.2012)

Resim 18-19-20. Hüseyin Çağlayan Uçak Elbise, 2000-06, fiberglas, metal (<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2006.251a-c/> Erişim Tarihi: 13.09.2012)

Yan ve arka kanatları kumanda ile açılıp kapanmaktadır (Resim 19). Çağlayan doğa, kültür ve teknoloji arasındaki ilişki hakkında fikirler üretmiş, tasarım sürecini bu şekilde yorumlayan bir anıt dönüştürmüştür (Resim 20). Sanatçı yüksek teknolojide şıklık fikrini bu tür hareketli elbiseleriyle ifade etmektedir. Çağlayan, kumaşın içine gömerek kullandığı led ışıklarıyla oluşturduğu video elbisesinde, yine teknoloji kullanımı ile alışılmadık, şaşırtıcı, ilgi çekici bir sunum yapmıştır (http://www.oddee.com/item_96688.aspx/ Erişim Tarihi: 1.11.2012).

Moda Tasarımcısı Bahar Korçan'ın, 2012 Unicera Banyo Mutfak Fuarında "Seranit" firması için tasarladığı duvar karolarını, duvar önünde askıda sarkan bir elbise ile kombine olarak sergilemesi tekstil ve seramik yüzey arasında dokusal bir bağ kurmuştur (Resim 21). "Seramik bedenimizle ilintili; soğuk ama sıcak bir malzeme. Duyguyu çok güzel alıyor ve başka şeyler yansıtıyor" diyen tasarımcı, banyo ve mutfaklarda seramikle birebir ilişki içinde olduğumuzu ve

Resim 21. Unicera Banyo Mutfak Fuarı, Bahar Korçan, Benim Masalım Koleksiyonu, 2012. (http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2011/03/05/evlerin_ici_masal_dunyasi_gibi_olsun Erişim Tarihi:15.10.2012)

bu nedenle bu karo koleksiyonunu, kişisel etkilerden yola çıkarak hazırladığını belirtmektedir. Elbisenin bedene giydirilmesi gibi, karoların da duvara giydirilmesi ile ilgili bir gönderme yaptığı bu sergilemede, tasarımlarını sanatsal bir sunuma dönüştürmektedir .

Seramik kırılabilirliği ve sert yapısı ile tekstilin ana malzemelerinden biri olan kumaşın yumuşak ve dökümlü olma özelliğine uzak durmaktadır. Moda ve tekstil alanı için fonksiyonel bir öneri ve çözüm sunması zor görünse de, özgün kostüm, kılık-kıyafet yorumlarında alternatif bir malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir. Şaşırtıcı ve çelişki yaratan etkiler uyandırarak moda tasarımına farklı bir bakış açısı getiren bu yaklaşım, çağdaş seramik sanatı için de yeni semboller, dokular, biçim önerileri sunmaktadır.

Stil, renk, doku ve kesim bir kıyafetin temel özellikleridir. Renk, giyimde alıcının ilk tepki verdiği özelliktir. Koleksiyonun ruh halini belirler. Tek renkle verilen ifadeler her zaman güçlüdür. Uzak Doğu'da ve tüm dünyada öncü seramik sanatçıları arasında yer alan Caroline Cheng giyim ve doğanın bileşiminden neşenin meydana geldiğini savunmaktadır. 30,000 adet mavi seramik kelebeğin antik bir Çin kaftanına dikilmesi ile oluşan giysi tasarımı doğanın güzelliği, gücü ve zerafetine gönderme yapmaktadır (Resim 22). Hareketli kelebekler, kostümün uzaktan adeta dalgalanan ya da hareketli bir kumaş gibi görünmesini sağlamaktadır. Ancak kostüme yaklaşıldığında algılanabilen kelebekler tek renk kobalt mavidir. Sadece mavinin kullanımı ile seramiğin kendine has doku ve tonlarıyla rengin formun önüne geçmeden geleneksel silüeti ön plana çıkartması dikkat çekmektedir (Resim 23).

Resim 22-23. Caroline Cheng, Doğanın Gücü Sergisi, 2010 Sanatçının fotoğraf arşivinden

Çin'de orijinal seramik kostümleriyle tanınan Li Xiaofeng, özgün, aynı zamanda giyilebilir kostümleri oluşturmak için kırık porselen parçalar kullanmaktadır. Tasarımlarında malzemeyle Çin kültürünü yansıtmayı hedefleyen ve bunun için karakteristik Çin porselenlerini kullanan sanatçı, antik kazı alanlarından topladığı kırıkları temizledikten sonra köşelerine küçük delikler açıp gümüş telle birleştirmektedir (Resim 24-25).

Resim 24-25: Yeniden Düzenlenmiş Manzaralar, Li Xiaofeng (<http://arrestedmotion.com/2009/06/art-focus-li-xiaofeng/> Erişim Tarihi 20.09.2012)(<http://www.tumblr.com/tagged/li-xiaofeng/> Erişim Tarihi 01.11.2012) (<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2006.251a-c/> Erişim Tarihi: 13.09.2012)

Parçaların yan yana gelişinde biçimsel uyuma da dikkat ederek bir bütün oluşturmaktadır. Sanatçı bazı tasarımlarını da başlık gibi aksesuarlarla tamamlamaktadır. Sanatçının bu kostümleri ağır olsa da giyilebilmektedir (Resim 26).

Resim 26-27. Li Xiaofeng, Resmi Kıyafet, Lacoste İçin Tasarlanan Seramik Tişört, Çin
(<http://www.odditycentral.com/pics/the-amazing-porcelain-costumes-of-li-xiaofeng.html>, Erişim Tarihi: 25.07.2012)

Lacoste firması tarafından porselen polo tişört tasarlaması istenen sanatçı Li Xiaofeng, bu siparişi 2010 tatil koleksiyonerleri serisi için üretmiştir. Lacoste'un logosunu da içeren porselen ürünler özel olarak üretilmiş ve kırıldıktan sonra aynı yöntemle birleştirilerek klasik polo tişört biçimine getirilmiştir. Lacoste'un en pahalı ve en ayrıcalıklı tişörtü olan bu ürün extravagant bir türün tek örneği olma özelliğini de taşıyan bir eser olmuştur (Resim 27).

Modanın temel prensipleri silüet, çizgi ve dokudur. Tekrar, ritim, derecelendirme, yayılma zıtlık, uyum, denge ve oran prensiplerine dayalı olarak oluşan tasarımlarda tekrar düzenli ya da düzensiz olabilir. Eşit aralık ve tekrar, ritim yaratan özelliklerdir. İsrail'li seramik sanatçısı Samy David kabile reislerinin kullandığı değerli yunus dişlerinden yapılan kolyelerden ilham alarak oluşturduğu aksesuarları, giysi tasarımlarına uyarlamaktadır (Resim 28-29-30). Yan yana dizilen sivri birimlerin verdiği etki kabile yaşamında zenginlik ve üstünlük iken, kadın kıyafetine uyarlandığında femine bir etkiye dönüşmektedir (Resim 31). Porselen birimler arada boşluk kalmayacak şekilde sıkı sıkı bir birbirlerine bağlanarak güzel bir doku elde edilmiştir. Birimler yan yana gelirken aynı boyutta, aynı renkte ve eşit aralıklı olmaları nedeniyle uyumlu bir denge oluştururken, düzensiz yönleriyle, yer yer dik duran birimler nedeniyle hareketli görünmektedirler. Bu da kıyafete asi, ürkütücü bir ruh kazandırmaktadır (Resim 31).

28

29

30

31

Resim 28. Bedeni süsleyen ve tamamlayan aksesuarlar, Malaita,1910,Kuzey Solomon Adalarında kabilenin zenginlik reisi tarafından takılmış, değerli Robo yunuslarından toplanmış yüzlerce dişten yapılmış kolye.(<http://www.britishmuseum.org/>Erişim Tarihi: 12.10.2012)

Resim 29-30-31. Samy David, 2007, İsrail, porselen aksesuarlar (Sanatçının Fotoğraf Arşivinden)

Çalışmalarında birim tekrarını kullanan seramik ve enstelasyon sanatçısı Lee Renninger tekrar dokuları ile çoklu obje birleşimi yapmaktadır (Resim 32-33-34). Seramiği kumaş gibi kullanmayı keşfettikten sonra, bu malzemenin sınırlarını zorlayarak çamurun asıl kullanım alanına meydan okumaktadır. Böyle bir açılım aslen esnemez bir malzeme olan seramiği artistik alanda yumuşak, dökümlü akışkan ve hafif olması gereken bir malzemeye dönüştürmektedir (<http://www.leerenninger.com/about.html> Erişim Tarihi: 02.07.2012)

Resim 32-33-34. Lee Renninger, Porselen ve Fiber, 152 cm <http://www.leerenninger.com/about.html/> Erişim Tarihi: 14.09.2012

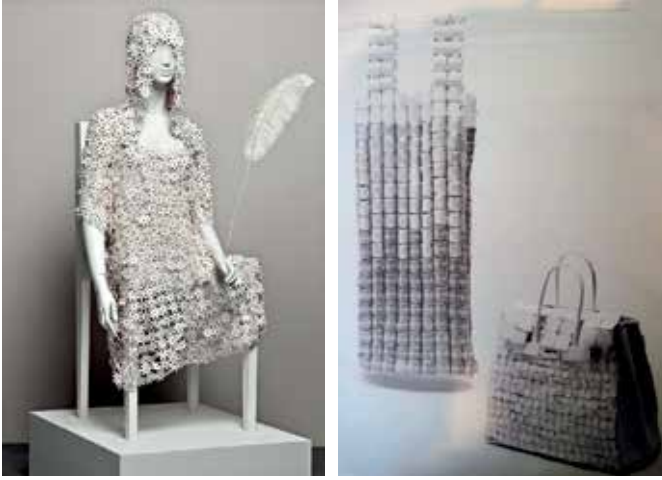
Kim Jin Kyoung'un birimleri bağlama ve bir araya getirme tekniği, Paco Rabanne'in 1968 tarihli tasarımlarından ilham almaktadır. Arşivci yaklaşım, Kim Jin'in bazı tasarımlarında eski koleksiyonlara bakarak ilham alma yönelimi olarak dikkat çekmektedir (Resim 35-36).

Resim 35. Kim Jin Kyoung, Seramik Elbise Sanatçının Sergi Broşürü

Resim 36. Paco Rabanne, 1968 (Pavitt, 2008:61)

Kim Jin aynı biçim, aynı boyut ve aynı renkte birimler kullanarak yüzeylerde ritim duygusu uyandırmıştır. Özellikle porselen beyazını kullanarak renkle değil, malzemenin doğal olarak ışık- gölgesi ile oluşturduğu açık koyu kontrastını yakalamıştır (Resim 37-38).

Resim 37-38. Kim Jin Kyoung, Seramik Kostüm ve Aksesuarlar, Kore Sanatçının Sergi Broşürü

Resim 39. Dominó. Ana Gómez, México (31 Concurso Internacional de Cerámica l'Alcora 2011- Sergi Kataloğu)

Bunun tam tersi renk ve doku ile kontrast yaratılan örnekler de dikkat çekmektedir. Mat parlak, açık koyu kontrastını aynı birimi sistemli şekilde dizerek ön plana çıkaran Ana Gomez, balık pullarını andıran bir elbise tasarımı ile denizkızını anımsatan orijinal bir kıyafet oluşturmuştur (Resim 39).

Ezgi Hakan Martinez'in Türk ve Osmanlı Kültürü'nde görülen bir takım inanç ve geleneklerden esinlenerek oluşturduğu "tılsımlı elbiseler" koleksiyonu, Sultanları güçlü kılan, hastalara şifa veren, giyineni görünmez kıldığına inanılan eski kıyafetlerin çağdaş yorumlarıdır. Bu seride eserlerin büyük kısmı teknik olarak renkli çamurla puarla şekillendirilmiş ve 1200°C'de sırlı olarak pişmiş, yaklaşık 3 cm. boyundaki çeşitli seramik birimlerin tellerle tek tek birbirine örülmesinden meydana gelmektedir. Tılsımlı çağrışımlar da birimlerin boşluklu kafes örgü görüntüsünden ileri gelmektedir (Resim 40-41-42).

Anadolu insanı, hastalıklardan korunmak, kötülüklerden uzak durmak gibi içgüdüsel ihtiyaçlarını karşılamak için birçok yol icat etmiş, tılsımlı gömlekler, takılar, dualar, şifalı taş ve nesnelere kullanmış, esrarlı güç taşıdığına inanılan objeler taşıyarak doğaüstü güçlerin yardımına başvurmuş, insan ile tabiat arasında gizemli bir bağ kurmuştur. Martinez'in "7 MEHMET 3 MUSTAFA" adlı eseri Anadolu'ya ait bu tür bir gelenekten esinlenilerek ortaya çıkmıştır. İlham kaynağı savunmasız bebekleri ve küçük çocukları kazalardan, şeytani güçlerden ve salgın hastalıklardan sakınmak ve korumak için koruyucu semboller işlenerek dikilen özel giysilerdir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde uygulanan bu geleneğin benzerlerine Orta ve Güney Asya Ülkelerinde: Türkmenistan, Uzak Doğu'da: Japonya, İran ve Hindistan'da da rastlamak mümkündür (Resim 43).

Resim 40-41-42. Ezgi Martinez, Cepken, Stoneware, Renkli Çamur, Tellerle Örülmüş, Fotoğraf: Ezgi Martinez

43

44

45

46

Resim 43. 1994, Türkmenistan Aşkabat, Anneanne ve Koruyucu Kıyafetle Torun. (British Museum 2012 Ağustos, Fotoğraf: Ezgi Martinez)

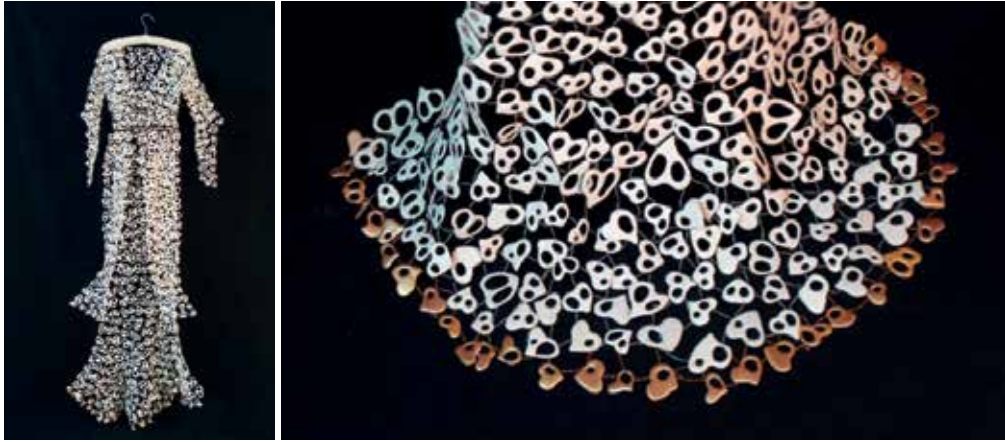
Resim 44-45. Ezgi Hakan Martinez, Tılsımlı Bebek Gömleği

Resim 46. Ezgi Hakan Martinez , Şifalı Gömlek Renkli Stoneware, 95cm. 1200°C. Fotoğraf: Ezgi Martinez

Bu geleneğe göre sağlıklı 7 tane Mehmet 3 tane Mustafa isimli çocuğun kıyafetlerinden kesilen kumaş parçaları 70 dikişle tutturularak bir gömlek dikilirdi. Martinez'in 7 farklı renkte birim kullanılarak yapılan bebek gömleği, kültürlerarası bağlar yaratan köprüler gibi ortak bir geleneğin yeniden keşfedilmesini sağlamaktadır (Resim 44-45).

Türkler'in İslamiyet öncesi ve sonrasında tılsımlara inandığı birçok örneğe rastlamak mümkündür. Özellikle tılsımlı gömlekler kılıç kesmez, kurşun işlemez, mutluluk getiren, giyeni görünmez kılan gömlekler Dede Korkut hikâyelerine bile konu olmuştur (Tezcan, 2006:27). Osmanlı Döneminde ince pamuklu kumaşların kağıt gibi inceltilmesiyle yapılan, üzerine mürekkeple çeşitli dualar işlenen, sultanı hastalıklardan, kötülüklerden ve savaşta ölümden koruduğuna inanılan gömleklerden esinlenilerek Ezgi Martinez'in oluşturduğu "Sultan Selimin Şifalı Gömleği" yaklaşık 1500 farklı birimden meydana gelmektedir. Birimlerin yerleştirilirken arasında oluşan boşlukların büyüğü etkisi, ışık gölge oyunu ile daha da belirgin bir etkileşim yaratmaktadır (Resim 46).

Yaklaşık 1000 adet beyaz seramik birimden oluşan kostüm ise ilk defa beyaz gelinliği Osmanlı'da giyen II. Abdülhamit'in kızı Naime Sultan'a ithaf edilen tılsımlı gelinliktir. Model olarak Türk kıyafet geleneğindeki üç etek stilinde giyinen kadını çağrıştırmaktadır (Resim 47-48).

Resim 47-48. Ezgi Hakan Martinez, Naime Sultan'ın Gelinliği ve Kuyruk Detayı

Fatih Sultan Mehmet'in sarayının bahçesinde yetiştirdiği lalelerini çağrıştıran kaftan tasarımı, beş farklı renkte yaklaşık 1700 seramik laleden oluşmaktadır (Resim 49-50-51). Renk geçişleri desen oluşturacak şekilde kurgulanmıştır.

Sultan zırhı kare ve üçgen birimlerden birbirlerine zincir halkaları ile tutturulmuş 400 parça sırlı birimden örülmüştür. Birimlerin biçimi ve dizilişi Çin Hanedanlarının zırhlarında kullanılan üsluptan esinlenilerek yapılmıştır (Resim 52-53).

Resim 49-50-51. Ezgi Hakan Martinez, Kaftan ve Detayı

Resim 52. Çin İmparatoru Qin Shi Huangdi Zırhı, MÖ 210, 1999'da Rekonstrüksiyonu Yapılmış, (British Museum, Fotoğraf:Ezgi Martinez, 2012)

Resim 53. Ezgi Hakan Martinez Sultan Zırhı, Stoneware, 1200 C Sırlı, Metal Halkalarla Birleştirilmiş

SONUÇ

Bu araştırma, biçimsel olarak malzemeleri alışılmışın dışında kullanan tasarımcılardan örnekler vererek, kültürel etkilerle oluşturulmuş, ilginç çağrışımları olan seramik, metal, plastik, kağıt gibi malzemelerin kullanıldığı kıyafet çalışmalarına yer vermektedir; esin kaynağından, teknik uygulamaya, düşünsel boyutta iletilerden, farklı disiplinlerle kurulan ilişkilere kadar geniş bir tartışma sunmaktadır. Mesajı daha kuvvetli, içerik olarak daha zengin ve ilginç eserler yaratılmasına yardımcı olan bu tür yaklaşımlar, biçimsel olarak ve estetik açıdan yenilikçi görüşün uzantısıdır; ayrıca moda tasarımı alanına yeni buluşlar, düşünceler ve ifadelerin kazandırılmasına olanak sağlamaktadır. Böyle bir yöneliş, giyim kuşam kavramını farklı bir boyutuyla ele alarak sorgulamakta, böylece giysileri işlevinin dışında malzemesi, duruşu, görsel özellikleri ve vermek istediği mesajla, birer sanat nesnesine dönüştürmektedir. Böylece moda tasarımı ve sanat arasında bağ kurulmakta, ortaya iletişim kuran elbiseler çıkmaktadır. Bu çalışmada incelenen eserler teknik ve biçimsel olarak malzemenin kullanımı, yarattığı etkiler açısından ele alınmış; vermek istenilen mesajlar estetik bağlamında incelenmiştir.

Malzemenin yarattığı etkiyle, giysinin biçimi arasındaki uyum, o giysiye stil kazandırırken, stil yaratan moda tasarımcısı malzeme ile ilgili farklı çözüm önerileri üreten kişiye dönüşmektedir. Bu nedenle tasarımcı malzemeyi iyi araştırmalı, tanımalı, tarih içinde moda tasarımında gelmiş geçmiş silüetlere hakim bir bilgi birikimine sahip olmalı ve günün çizgisini taşıyan yönelimleri takip etmelidir. Bu, tasarımcının tema ve malzeme belirlerken özgün seçimler yapmasını sağlayacaktır. Anatomi bilgisi ile de beden ve malzemenin uyumu konusunda daha başarılı olacaktır. Hatta bazen bu bilgiye hakim olarak bilinçli bir şekilde göz ardı etmek, deformasyon, uyumsuzluk ve kusurluluk temalarıyla zıtlıklar oluşturmak, koleksiyon tasarımlarında sanatsal eğilimler yaratmaktadır. Bu da beden ve elbisenin bütünsel değil ayrı kavramlar olarak irdelenmesini sağlamaktadır.

Kıyafet tasarımı özgün bir alandır. Kıyafetin orijinalliği onu etkili ve dikkat çekici kılmaktadır. Bunun için iyi bir gözleme dayalı olarak çıkan, estetiğe hakim, görselliği de iyi dengelenmiş eserler ortaya konmalıdır. Model geliştirme ve renk seçimi konularında farklı ve yaratıcı öneriler sunarak, temayı ve esin kaynağını asıl konu yapmak giyimden önce verilmek istenen mesajı ön plana çıkarabilir. Paco Rabanne'ın 1968'de (Pavitt, 2008: s:63) belirttiği gibi gelecekte giysilerin nasıl olacağını düşünmek bile malzeme konusunda sınır tanımadan çok farklı tasarımlar yapılmasına cesaret vermektedir. Bu da bugüne kadar hiç düşünülmemiş olanı ortaya çıkarırken, heyecanlandırıcı etkiler uyandırmaktadır. Modanın hareket noktası olan yenilikçiliğe de paralel olan bu yönelimler moda tasarımı alanına farklı bakış açıları kazandırırken, daha cesur ve yaratıcı önerilerin ortaya konmasına yol açacak ve moda tasarımını sanata yaklaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- QUINN Antony (2007) *Ceramics Design Course Principle Practices Techniques*, Thames and Hudson: Londra.
- BİLGEN Sıdıka (Şubat: 2002) "Moda ve Giyim" *Anadolu Sanat Süreli Sanat ve Kültür Dergisi*, sayı:12, sayfa: 16-27
- BLACK Sandy (2002) *Knitwear in Fashion*, Thames and Hudson: NewYork.
- BUXBAUM Gerda (2005) *Icons of Fashion in the 20th century*, Prestel: Londra.
- BUXBAUM Gerda (2009) *Fashion in Context*, Springer: Viyana.
- ERDOĞAN Duygu (2011) *Bir Moda Tasarımcısının Koleksiyon Hazırlama Süreci ve Simay Bülbül Örneği*, Ağustos Anadolu Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi: Eskişehir.
- EVANS Carolina (2003) *Fashion At the Edge*, Hale University Press: Londra.
- GÜRSOY A. Tahir (2010) *Giyim Kültürü ve Moda, Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri sendikası, Ömür Matbaacılık: İstanbul.*
- "Hüseyin Çağlayan" *Art'ı Mekan Dergisi Eylül-Ekim 2010*, s:40.
- JONES Sue Jenkyn. (2009) *Moda Tasarımı (Çev. Hüseyin Kılıç)*, Güncel Yayıncılık: İstanbul.
- LOVINSKI Noel P. (2010) *The Worlds Most Influential Fashion Designers A&C Black: Londra.*
- MACKENZIE Mhairi 2010 *Isms: Understanding Fashion*, Universe
- MARIAN L. Davis (1996) *Visual Design in Dress, Prentice Hall Career & Technology*
- PAVITT Jane (2008) *Fear and Fashion in The Cold War*, Victoria and Albert Museum: Londra.
- RENFREW, E., Colin R. (2009) *Developing a Collection*, Ava Publishing: ABD.
- STEELE Valerie (2011) *The Impossible Collection of Fashion*, Assouline
- TEZCAN Hülya (2006). *Topkapı Sarayındaki Şifalı Gömlekler, Euromat matbaacılık- Bika Kültür Kitaplığı yayını: İstanbul.*
- TÜRKOĞLU Sabahattin (2002) *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, Atılım Basım Yayın: İstanbul.
- A Fashion History of 20th Century* (2007), Taschen: Kyoto Kostume Institute
- Topkapı Sarayı "Harem" Sergisi, İstanbul, 2012 Temmuz
- "Fashion" Sergisi, Victoria and Albert Museum, Londra 2012 Temmuz
- "Dressing the Body" Sergisi DHUB Museum, Barcelona 2011 Ekim
- 31 Concurso Internacional de Cerámica l'Alcora 2011- Sergi Kataloğu, İspanya
- http://www.britishmuseum.org/research/search_the_collection_database/search_object_details.aspx?currentpage=7&toadbc=ad&objectid=1603200&images=on&orig=%2fresearch%2fsearch_the_collection_database.aspx&partid=1&searchxt=teeth+photograph&fromadbc=ad&numpages=10 Erişim Tarihi: 12.10.2012
- <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2006.251a-c> Erişim Tarihi: 28.07.2012
- <http://pacoby.tumblr.com/> Erişim Tarihi: 12.08.2012
- <http://pinterest.com/pin/7529524348192425/> Erişim Tarihi: 09.09.2012
- <http://style.mtv.com/2011/11/07/five-things-you-should-know-about-paco-rabanne/> Erişim Tarihi: 12.08.2012
- <http://pinterest.com/flygyrl72/couture/>
- <http://www.leerenninger.com/about.html/> Erişim Tarihi: 14.09.2012
- <http://www.odditycentral.com/pics/the-amazing-porcelain-costumes-of-li-xiaofeng.html> / Erişim Tarihi: 25.07.2012
- http://www.oddee.com/item_96688.aspx
- <http://trendland.com/daisy-balloon/> Erişim Tarihi: 27.10.2012
- www.husseinchalyan.com/ Erişim Tarihi: 28.10.2012
- <http://arrestedmotion.com/2009/06/art-focus-li-xiaofeng/> Erişim Tarihi 20.09.2012
- <http://www.tumblr.com/tagged/li-xiaofeng/> Erişim Tarihi 01.11.2012
- http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2011/03/05/evlerin_ici_masal_dunyasi_gibi_olsun/ Erişim Tarihi: 08.09.2012